

הגלובליזציה מנקודות מבט שונות

הגלובליזציה היא אוסף של תהליכים מורכבים, רבי עוצמה וחובקי עולם המתרחשים כיום בעולם. יש בהם יתרונות ותרומה גדולה לאוכלוסיית העולם ומצד שני הם יוצרים קשיים עצומים. יש המצדדים בהם, ויש המתנגדים להם, בכל תהליך כזה יש מספר בעלי עניין, אך גם אלה וגם אלה אינם שולטים בתהליכים אלה, וכנראה שאי אפשר לעצור אותם.

נושא הגלובליזציה מתאים באופן מיוחד לטיפול תהליכי חשיבה, בגלל נוכחותו החזקה, בכל העולם, הרלוונטיות שלו, והנגיעה שלו בכל תחומי החיים.

ההוראה של היחידה תתבסס על ניתוח כתבות שעוסקות בתהליכים שונים של הגלובליזציה כל תהליך מנקודות מבט שונות. התלמידים יתבקשו לנתח כל אחת מהכתבות באופן הבא:

1. לגלות את נקודות המבט השונות הקיימות בה, בצורה מפורשת ובצורה בלתי מפורשת.
2. להגדיר מהי הבעיה העולה מכל אחת מהכתבות.
3. ועל סמך כל אלה לקבוע התייחסות אישית.

מקום היחידה בתוכנית הלימודים:

יחידת הוראה זו מתבססת על ידע בסיסי קודם בנושא הגלובליזציה. אפשר להשתמש בה: **בחטיבה העליונה** – במסגרת התוכנית החדשה לבגרות: "גיאוגרפיה ופיתוח הסביבה", בנושא: ניתוח תופעות ייחודיות במרחב.

בחטיבת הביניים – בנושא: "אוכלוסיית העולם", "יישובים בעולם". אפשר להיעזר בפרק העוסק בגלובליזציה בספר **אנשים ויישובים** בהוצאת מטח.

מטרות התוכן ביחידה זו:

1. הכרה והבנה של כמה מן התהליכים הגלובליים - כל אחד מנקודות מבט שונות.
2. ידיעה והבנה של השפעות הגלובליזציה על מדינות מפותחות ומדינות פחות מפותחות.
3. קביעת התייחסות אישית כלפי תהליכי הגלובליזציה.

מטרות פיתוח החשיבה ביחידה זו:

- א. התלמיד יפתח יכולת להשתמש בתבנית כמארגן מידע לטקסט.
- ב. התלמיד יהיה מסוגל לגלות נקודות מבט שונות בטקסט, שחלקן מפורשות וחלקן לא מפורשות.
- ג. התלמיד יבין מתי, למה וכיצד עליו להשתמש באסטרטגיות אלו.

רצף ההוראה

- שעור מס' 1** - ניתוח נקודות מבט שונות של אחד מהתהליכים הגלובליים באמצעות כתבה.
- שעור מס' 2-3** - בקבוצות: ניתוח תהליכים גלובליים נוספים באמצעות כתבות.
- במליאה: א. דיון במורכבות תהליכי הגלובליזציה.
- ב. דיון מטה אסטרטגי.

שעור מס' 1 - הגירה בינלאומית - אחד מתהליכי הגלובליזציה

להגירה בינלאומית מקום חשוב בין תהליכי הגלובליזציה. זרם ההגירה העיקרי הוא מהמדינות המפותחות פחות למדינות המפותחות. בשיעור זה נדון דווקא בהגירה שממדיה קטנים יותר - ממדינה מפותחת-יפן, למדינות פחות מפותחות ממנה - סין וטייוואן.

הצעה למהלך הפעילות בכיתה

א. השיעור יחל בקריאת כתבה עיתונאית קצרה (ראו בנספח כתבה מספר 3.1)

ב. לאחר מכן יתקיים במליאה ניתוח של הכתבה באמצעות התבנית המוצעת בנספחים מס' 1 - 2.

ג. אחר כך כדאי לקיים דיון בנושא הכתבה.

ד. לבסוף לתת לתלמידים לנסח התייחסות אישית לתהליך המוצג בכתבה.

הערות לניתוח הכתבה באמצעות התבנית:

- שם הכתבה** - אמנם הוא נתון, אך ניתן להוסיף וללמוד מהכותרת לגבי תוכן המאמר.
- תיאור התהליך** - כאן נדרש חילוץ של הרעיון המרכזי, ויכולת לתמצת טקסט.
- שם התהליך** - כאן נדרשת פעילות חשיבתית של הכללה.
- לזיהוי בעלי העניין המופיעים באופן מפורש בטקסט והאינטרסים שלהם** - יש לכוון את התלמידים לשער באופן שקול את נקודות המבט השונות, ולדון בהבדל בין הבנה וקבלה של עמדה מסוימת לבין הזדהות עם העמדה הזאת.
- זיהוי בעלי העניין שאינם מופיעים באופן מפורש והאינטרסים שלהם** - זהו תהליך הדורש מציאת הנחות החבויות, השערת השערות והסקת מסקנות.
- הגדרת הבעיה העולה מן הכתבה** - זהו תהליך של יצירת הכללה. מתוך הדוגמה העולה בכתבה יש לחזור אל תהליכי הגלובליזציה הכלליים ולזהות באיזה מהם עוסקת הכתבה.
- התייחסות אישית** כלפי הבעיה העולה מן הכתבה - כדאי לתת מקום להתייחסויות מסוגים שונים: עמדות רציונאליות כמו: אני מסכים/לא מסכים + נימוק, הבעת רגשות כמו: אלו תהליכים קשים הפוגעים בחלשים וכדומה.

הצעה לשאלות לדיון:

- א. מי לדעתכם נשכר מתהליך ההגירה ומי המפסיד? האם אפשר לקבוע באופן חד משמעי "מרוויחים" ו"מפסידים".
- ב. האם אתם יכולים להביא דוגמה לתהליך כזה שקשורה לישראל?
- ג. האם הממשל צריך לדעתכם להתערב בתהליך כזה (לדוגמה האם הממשלה היפנית צריכה להתערב בתהליך ההגירה?)
- ד. אפשר לדון במשמעות הרחבה יותר של תהליכי הגירה שיכולים להביא לטשטוש הזהויות הלאומיות.

שיעורים מס' 2-3 - אמריקניזציה, הפרטה, כניסת חברות רב-

לאומיות – תהליכים גלובליים נוספים

הצעה למהלך הפעילות בכיתה

- א. דיון מטה-אסטרטגי במליאה:** נציג את התבנית שבה השתמשנו בשיעור הקודם לניתוח הכתבה. נדגיש את תרומתה להבנת המורכבות של תהליך ההגירה, נסביר את תפקידה של התבנית כמארגנת מידע, ואיך להשתמש בה.
- ב. עבודה בקבוצות:** התלמידים ינתחו בקבוצות את אחת הכתבות העוסקת בתחום הגלובליזציה – מקורות מידע בנספח 3.2, 3.3, 3.4 הניתוח יתבצע בעזרת התבנית שבנספח מס' 2.
- ג. דיון במליאה:** כל קבוצה תציג את עבודתה. על כל אחת מהכתבות אפשר לנהל דיון בבעיה שעולה ממנה, בבעלי העניין השונים ובהצעות לפתרון. תוך כדי הדיון התלמידים יגבשו את התייחסותם האישית לכל אחד מהתהליכים.
- ד. דיון מטה אסטרטגי במליאה:**
בדיון הפעם נתמקד בתהליך גילוי נקודות המבט השונות של בעלי העניין, המפורשים ושאינם מפורשים, שעלו מתוך ניתוח הכתבות. נדגיש את תרומתה של האסטרטגיה הזאת להבנת מורכבותם של תהליכי הגלובליזציה.
נסכם: נתאר את שתי האסטרטגיות בהן השתמשנו?
נחשוב מתי כדאי להשתמש בכל אחת מהן?
מדוע כדאי להשתמש בכל אחת מהן?
כיצד להשתמש בכל אחת מהן?

הצעה לעבודת בית

אפשר להטיל על התלמידים לחפש מקור מידע נוסף על תהליך גלובלי אחר, ולבנות עבורו תבנית שונה מזו שהשתמשנו בה בשיעורים.

הצעה לניתוח הכתבות

בכל אחד מהתהליכים הללו ישנם בעלי עניין בעלי אינטרסים שונים. חלק מבעלי העניין מוזכרים מפורשות במקורות המידע וחלקם לא. להלן פרוט בעלי העניין בכל אחד מהתהליכים והאינטרסים של כל אחד מהם.

הערה: ליד כל בעל עניין יופיעו אותיות. אם הוא נזכר מפורשות בטקסט תופיע מ. אם הוא חבוי בטקסט תופיע ח. בכל אחד מהתהליכים ישנם בעלי עניין נוספים שאינם מוצגים כאן.

הפרטה (כתבה מספר 3.2) - תהליכי הגלובליזציה החלישו את כוחן הכלכלי של המדינות,

ושירותים מסוגים שונים שהיו תחת אחריותן של המדינות עוברים לבעלות פרטית.

- **החברה הצרפתית (מ):** מעוניינת להפעיל את תשתית המים לשם רווח.
- **האזרחים הבוליביאנים שאינם יכולים לשלם (מ) - מצד אחד** מעוניינים במים נקיים, **מצד שני** לא יכולים לשלם תמורתם.
- **האזרחים הבוליביאנים שיכולים לשלם (ח) -** מעוניינים להתחבר לצינורות המים כדי לקבל מים נקיים.
- **הממשלה הבוליביאנית - מצד אחד** מעוניינת בהפרטת התשתיות. **מצד שני** נאלצה להיכנע לדרישת אזרחיה.

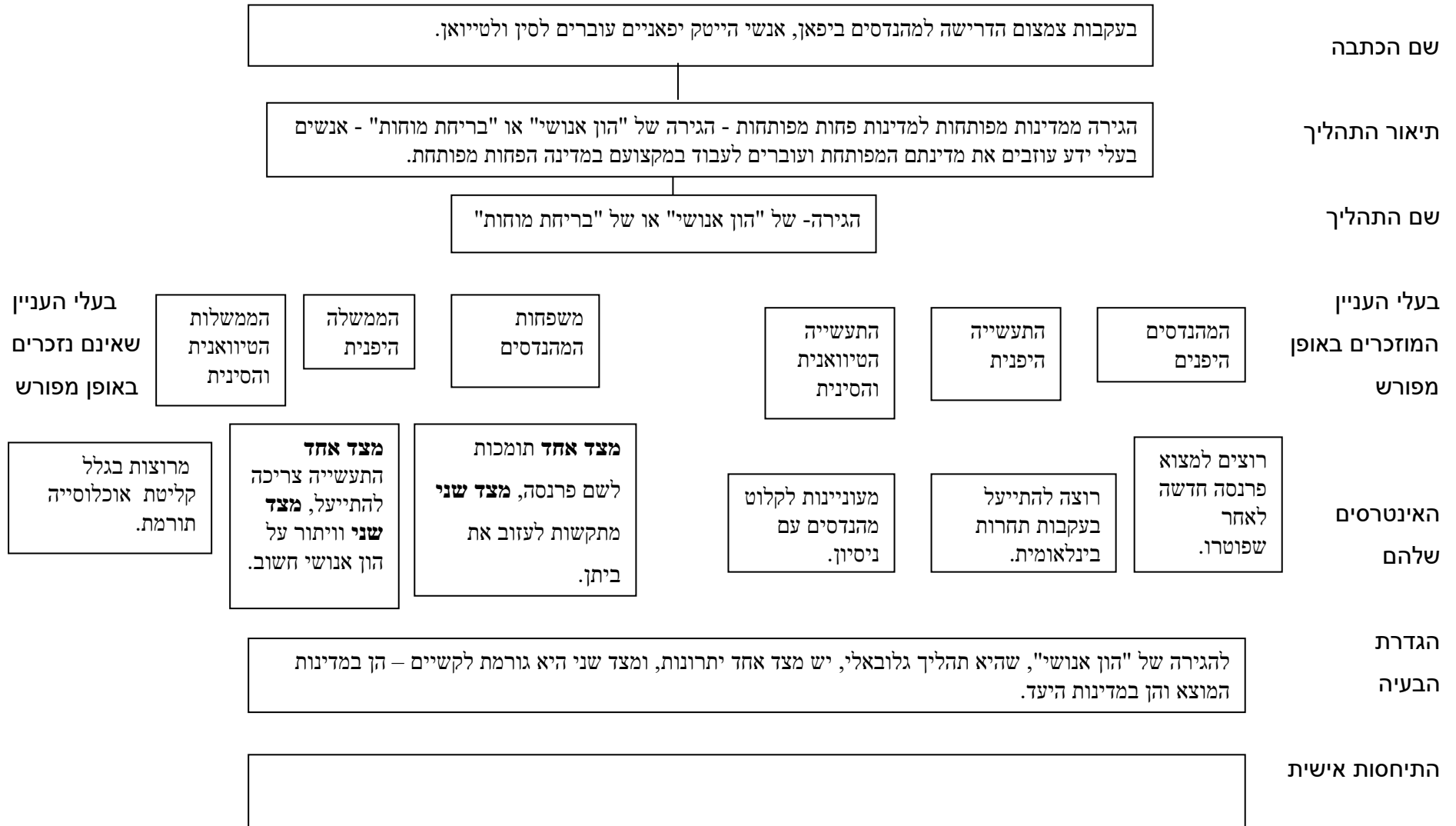
כניסה של חברות רב לאומיות (כתבה מספר 3.3) - רוב הפעילות כלכלית בעולם עוברת לידי חברות רב לאומיות. ההנהלות של חברות אלו נמצאות במדינות המפותחות, שבהן מצוי כוח אדם משכיל ומיומן. תהליכי ייצור המוצרים והרכבתם, שהם חלק מתעשייה עתירת עבודה, מתבצעים בדרך כלל במדינות הפחות מפותחות.

- **החברה הרב לאומית האמריקנית (מ) -** מעוניינת במפעל בסרי לנקה, כיוון ששכר העובדים נמוך.
- **העובדים מסרי לנקה (מ) - מצד אחד** רוצים במקום העבודה במפעל. **מצד שני** תנאי עבודתם קשים, זכויותיהם כבני אדם נפגעות.
- **הממשלה בסרי לנקה (ח) - מצד אחד** מעוניינת בכניסה של חברות רב לאומיות כדי לספק לתושביה מקומות עבודה, **מצד שני** רוחי החברה הזרה לא יושקעו בסרי לנקה, והחברה יכולה לעזוב בכל יום.

אמריקניזציה (כתבה מספר 3.4) - תהליך שבו אוכלוסיות רבות ברחבי העולם מאמצות מאפיינים תרבותיים, חברתיים וכלכליים, הנהוגים בארה"ב ותוך כדי כך הן מאבדות את המאפיינים הייחודיים שלהן.

- **אזרחים ישראלים שתומכים באמריקניזציה (מ)-** לדעתם תהליך זה ייצור בישראל חברת שפע הדוגלת בחירות ובתחרות חופשית.
- **אזרחים ישראלים שמתנגדים לאמריקניזציה (ח)-** רוצים לשמור על הייחוד של החברה היהודית-ישראלית, ומתנגדים למסרים החומרניים של האמריקניזציה.
- **הממשלה האמריקאית, החברות האמריקאיות, הציבור האמריקאי (ח)-** מעוניינים להיות מודל לחיקוי, כי יש לכך משמעות כלכלית ותהליך זה מחזק את כוחם כמעצמת על.

נספח מס' 1 ארגון מידע של טקסט - בתבנית

נספח מס' 2 ארגון מידע של טקסט - בתבנית

	שם הכתבה						
	תיאור התהליך						
	שם התהליך						
בעלי העניין שאינם נזכרים באופן מפורש							בעלי העניין המוזכרים באופן מפורש
						האינטרסים שלהם	
	הגדרת הבעיה						
	התייחסות אישית						

כתבה מס' 3.1

בעקבות צמצום הדרישה למהנדסים ביפאן, אנשי הייטק יפאניים עוברים לסין ולטייוואן

מן העיתונות

אחד ממוצרי היצוא המבוקשים ביותר שיפאן מייצאת הוא לא משחקי וידאו או מכוניות ידידותיות לסביבה, אלא מהנדסים. תעשיית האלקטרוניקה הענקית ביפאן צמצמה את שורותיה כדי לשרוד בתחרות הגלובלית, וכתוצאה מכך הובילה לגל של בריחת מוחות. מהנדסים יפאניים נוהרים בהמוניהם לסין וטייוואן, שם הביקוש למהנדסים מומחים מזנק בהתמדה בזכות הצמיחה המהירה בתעשייה המקומית.

ממשלת טייוואן אומרת כי 2,500 יפאנים עברו בשנים האחרונות לגבולותיה, רובם עובדים בתעשיית ההיי-טק. מאז 2003 הוציאה ממשלת טייוואן 20 מיליון דולר כדי למשוך אליה מהנדסים זרים. בסוכנות התעסוקה פסונהגלובל נרשמו 4,930 יפאנים בשנה שעברה לחפש משרות במדינות אסיאתיות, כפליים מבשנה הקודמת. רובם הם אנשי צווארון לבן, כולל מהנדסים.

הלטינו-אמריקאים חוזרים לשלוט על משאביהם

מן העיתונות

צינורות המים עוברים ליד ביתה של רמדיוס קויניוה, המתגוררת באל אלטו, בוליביה. היות שאין לה כסף לשלם את מחיר ההתחברות שדורשת חברה צרפתית, 450 דולר, היא נאלצת לכבס את הבגדים ולרחוץ את שלושת ילדיה במימי הקפואים של פלג מצחין.

בעקבות התקוממות של המוני אזרחים נגד החברה הצרפתית הזרה, הממשלה ביטלה את החוזה עם "אגואס דל איימאני", חברה בת של התאגיד הצרפתי הענק "סואס".

לא ברור כיצד יוכלו 130 מיליון תושבים נוספים באמריקה הלטינית לקבל מים נקיים בעתיד הקרוב, באזור שבו אספקת השירותים הבסיסיים היא עדיין הסוגיה הבריאותית והפוליטית הבוערת ביותר. ממשלת בוליביה וממשלות אחרות, שניסו בעבר להתמודד עם המשימה, נטשו אותה בגלל העלות הגבוהה, והעדיפו להטיל את המשימה על חברות פרטיות. כיום, עם בלימת מגמת ההפרטה, החלו לרדת היקפי ההשקעות הזרות ברחבי האזור, והבעיה חוזרת שוב לידי המדינות, המתקשות להתמודד עמה יותר מאשר לפני עשור.

ההתנגדות העזה למדיניות השוק החופשי - שניזונה בין היתר מהתחושה שהיא מבטיחה יותר משהיא מסוגלת לקיים, גובה מחיר מופקע ומספקת לעתים שירותים קלוקלים - הביאה למחאות המוניות נגד הממשלה ואילצה את החברות הזרות להתקפל. בפרו, בבוליביה ובאקוודור חלה ירידה משמעותית בהיקף ההשקעות הזרות, בעיקר של חברות נפט בינלאומיות. הלוחמים נגד מגמות הגלובליזציה שואבים עידוד רב ממה שהם מפרשים כהצלחתם של תושבים מקומיים להבטיח את שליטתם על משאביהם הטבעיים. אחרים, נלהבים פחות, רואים באופק אי יציבות פוליטית מדאיגה מלווה ברשות טינה זעם, בשל העובדה ששירותים בסיסיים כמו מים נקיים וחשמל אינם מסופקים באופן הגון ושוויוני.

במדינות רבות באמריקה הלטינית בולטים התנגדות עזה זעם רב של האזרחים על

הכוונות להפריט חברות ומתקנים של אספקת מים, חשמל ותקשורת, כתנאי לקבלת הלוואות מהבנק העולמי ומקרן המטבע הבינלאומית.

כתבה מס' 3.3

מפעל "תנדון לנקה" לתיקון שבבים (צ'יפים), סרי לנקה

רשמי סיור במפעל, כתבה צביה פיין

מפעל התעשייה "תנדון לנקה", הוא אחד מעשרות המפעלים המצויים בבעלותה של החברה האמריקנית הרב-לאומית "תנדון". המפעל בסרי לנקה מעסיק 1,500 עובדים, והרעיון שעליו הוא מבוסס – גאוני - תיקון צ'יפים שנמצאו פגומים כשיצאו מקו הייצור של מפעלי החברה האחרים, השוכנים במדינות שונות ברחבי העולם. העובדים מתקנים כ-5,000 צ'יפים ביום, והם נמכרים ב-\$20 לכל צ'יפ. הצ'יפים מיוצאים לבריטניה, סינגפור, ארה"ב ומעט להודו. עובדי הייצור של החברה הם ברובם נשים צעירות, ואילו מנהלי החברה הזוטרים והבכירים הם כמובן גברים. שעות העבודה – 12 ביום, במשך 6 ימים בשבוע, ומשכורתם כ-60 דולר בחודש. סביבת העבודה נקייה וממוזגת, ואין צורך בכוח פיזי כדי לבצע. המשמעת במפעל קפדנית ביותר, השיחות אסורות, פעמיים ביום עם הישמע צלצול יוצאים בשורה להפסקת אוכל של מחצית השעה.

מר פנטיי, מנהל המפעל, הודי במוצאו, מספר כי בשנת 1996 המפעל הועבר לסרי לנקה מהודו, מכיוון שאז המשכורות בסרי לנקה היו נמוכות מאשר בהודו. אבל היום מתקיים תהליך של שינוי – בסרי לנקה יש אינפלציה גבוהה, ובעלי החברה, שוקלים להעביר את המפעל חזרה להודו. כצעד ראשון הפחיתו את ימי העבודה השבועיים מ-6 ל-3.

אולם ייצור במפעל

אמריקה היא (גם) בישראל - אמריקניזציה

מן העיתונות

בשנת 1994 נפתח סניף מקדונלד'ס בצמוד לאתר ההנצחה של חטיבת גולני בצומת גולני ועורר סערת רוחות. מדובר בתהליך שכבר מזמן איבדנו את השליטה עליו. אנחנו מכניסים את אמריקה לסלון, למטבח, למיטה. ב-1968 נכנסה לישראל קוקה קולה עם כתובת בעברית. הקולנוע והרוק האמריקניים התחילו להשפיע משנות ה-70. ב-1977 הוקם דיזנגוף סנטר, ובשנות ה-80 נפתח קניון איילון והמילה קניון הפכה שגורה בשפתנו.

ערוצי הכבלים והערוץ המסחרי, המזון המהיר, השפה המדוברת – כולם מושפעים מהתרבות האמריקנית. מההיבט התרבותי ומנקודת מבט של חברות לא אמריקאיות, גלובליזציה היא במידה רבה אמריקניזציה. אמריקניזציה פירושה בעיקר אימוץ אותם דפוסים של תרבות פופולארית המזוהים עם דרך החיים האמריקאית: חירות אישית, ותחרות בין תדמיות.

אמריקניזציה פירושה יצירת הומוגניות תרבותית בקנה מידה עולמי. האמריקניזציה של ישראל הייתה חלק מתהליך עולמי, אך בישראל היו להליך מאפיינים ייחודיים. האהבה שישראלים רוחשים לאמריקה משקפת את האופי המיוחד של היחסים בין שתי המדינות. אמריקה מייצגת את המודרני.

יש חוקרים הגורסים שהאמריקניזציה של ישראל ביטאה את השתחררות החברה הישראלית מהאתוס החלוצי שהאדיר צניעות והסתפקות במועט והיה אנטי חומרני במובהק. האמריקניזציה סימנה את הפיכת החברה הישראלית לחברת שפע. האמריקניזציה של ישראל פירושה סוף עידן הציונות האידיאולוגית והמחויבות לערכים קולקטיביים. נוצרה פתיחות למערב והשתלבות בתרבות המערבית. האמריקניזציה הכרחית לשמירת אופייה של ישראל כמדינה מערבית פתוחה וליברלית. במובן מסוים האמריקניזציה של ישראל היא תהליך נמשך של סיגול דגמים אמריקאים להוויה המקומית.